

PAM Pokrajinski
arhiv
Maribor

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

ISSN 2591-0884

<https://doi.org/10.54356/MA>

Letnik 6 (2023), št. 1 / Year 6 (2023), No. 1

Maribor, 2023

Prejeto / Received: 09. 05. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Scientific article

<https://doi.org/10.54356/MA/2023/CIJH6141>

UPORABA ARHIVSKEGA GRADIVA NA SPLETU: IZKUŠNJE IN PERSPEKTIVE UPORABE DIGITALIZIRANIH MATIČNIH KNJIG

Igor FILIPIČ

arhivski svetovalec, Nadškofijski arhiv Maribor, Slovenija

igor.filipic@nadskofija-maribor

Izvleček:

Članek opisuje spoznanja o uporabi arhivskega gradiva na spletu ter predstavlja nove možnosti za uporabo arhivskega gradiva, zlasti v izobraževalnem procesu. Avtor opiše spremembe, ki jih je prinesla digitalna dostopnost arhivskega gradiva, ter izpostavlja nove možnosti uporabe arhivskega gradiva v vzgojno-izobraževalnem procesu. Predstavljene so smernice za pripravo projektov za izobraževalne ustanove, ki vključujejo arhivsko gradivo, ter ključno vlogo arhivov pri orientaciji, interpretaciji in analizi arhivskega gradiva pri izobraževalnih projektih. Namen članka je predstavitev možnosti za izboljšanje učnih izkušenj s pomočjo digitalne dostopnosti arhivskega gradiva.

Ključne besede:

digitalizirano gradivo, spletna dostopnost, izobraževalni proces, popularizacija, interpretacija gradiva

Abstract:

Use of Archival Records Online: Experiences and Perspectives on the Use of Digitised Register Books

The article describes insights into the use of archival records online and presents new opportunities for the use of archival records, particularly in the educational process. The author describes the changes that digital accessibility of archival records has brought and highlights new possibilities for their use in the educational process. Guidelines for preparing projects for educational institutions that include archival records are presented, as along with the key role of archives in guiding, interpreting, and analyzing archival records for educational projects. The purpose of the article is to increase interest in archives and improve learning experiences through digital accessibility of archival records.

Key words:

digitized records, online accessibility, educational process, popularization, interpretation

1. Uvod

Ena glavnih prednosti digitalizacije arhivskega gradiva je, da omogoča enostaven dostop do gradiva za široko javnost in omogoča večjo razpoložljivost gradiva. Poleg tega omogoča digitalizacija varnejšo in bolj trajnostno hrambo gradiva, saj se z uporabo digitaliziranih uporabniških kopij originali lažje in varneje ohranjajo. To dvoje je bilo glavno vodilo Nadškofijskega arhiva Maribor pri odločitvi o spletni objavi zbirke matičnih knjig. Hkrati smo se pripravljali na prilagoditve, ki jih bo spletna objava prinesla v organizacijo arhivskega dela. Nekatere spremembe pri našem delu so bile pričakovane in predstavljajo zgolj preslikavo običajnega postopka arhivskega dela v IT-okolje. Tako lahko sedaj namesto kopije stranki pošljemo samo spletno povezavo do arhivskega zapisa, enako lahko neposredno izmenjujemo podatke z državnimi organi brez izdaje uradnih listin (kopij, izpiskov), arhivisti in uporabniki lahko delamo in komuniciramo na daljavo z direktnim vpogledom v arhivski dokument (pomoč strankam, branje zapisov, prevod, interpretacija gradiva), delo poteka brez omejitev delovnega časa čitalnice.

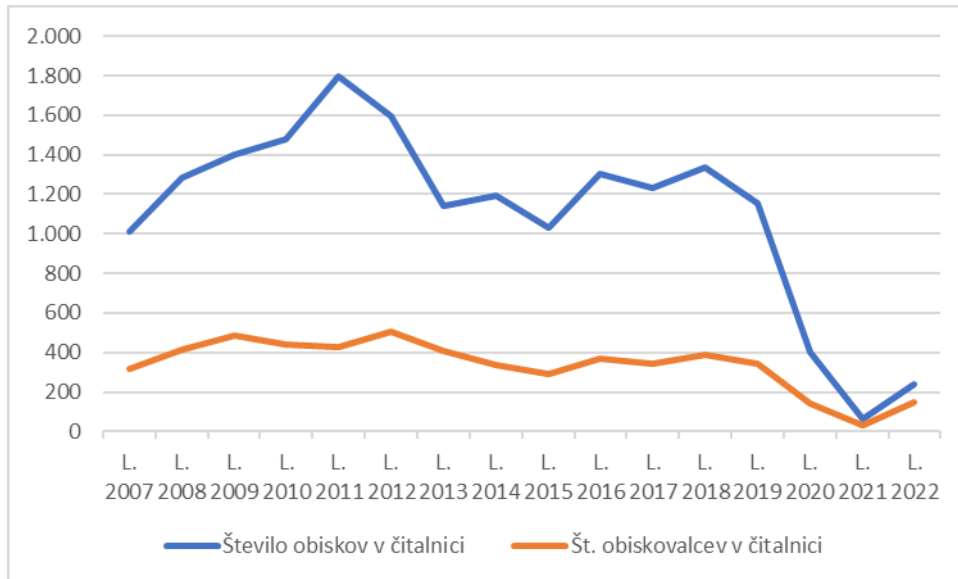
K temu pa moramo dodati tudi tezo, ki naj služi kot izhodišče našega razmišljanja, saj ugotavljamo, da objava arhivskega gradiva na spletu prinese tudi nove uporabnike in drugačne načine uporabe arhivskega gradiva. Iz prakse vemo, da nove tehnologije in platforme omogočajo tudi nove načine interakcije z arhivskim gradivom, kot so virtualne razstave, spletne raziskovalne platforme in vzpostavitev interaktivne baze podatkov. To lahko privede do novega razumevanja in interpretacije arhivskega gradiva ter posledično k novim načinom uporabe. Poleg tega lahko objava arhivskega gradiva na spletu privede do sodelovanja z drugimi ustanovami, raziskovalci in skupinami, kar lahko pripomore k novim projektom, sodelovanju in skupnim raziskovalnim prizadevanjem.

K potrditvi tega razmišljanja nas je privedla raziskava uporabnikov in uporabe našega gradiva na spletnem portalu *Matricula Online*¹ ter primerjava statistike obiskov in uporabe gradiva v čitalnici in na spletu. Žal je objava matičnih knjig na spletu sovpadala z epidemijo covid-19 in omejitvami obiska ter dela v čitalnici. Zato so statistični podatki delno izkrivljeni.

2. Analiza uporabe arhivskega gradiva na spletu

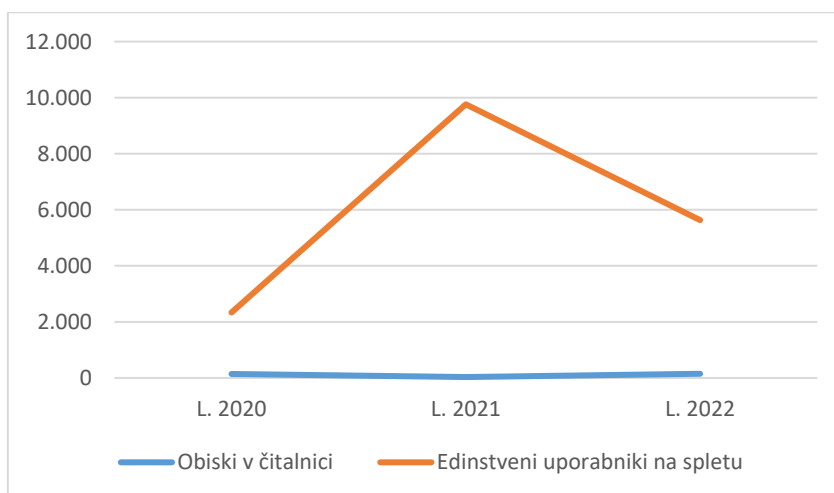
Statistični pregled podatkov iz Poročil o delu Nadškofijskega arhiva Maribor za posamezna leta nam pokaže, da smo imeli v obdobju 2007–2019 v našem arhivu povprečno 1304 obiske čitalnice in 390 obiskovalcev letno. Največji skok pri številu obiskovalcev smo zabeležili v letih 2011 in 2012. To je bilo obdobje, ko smo v naši čitalnici omogočili tudi ogled matičnih knjig, ki jih hrani Škofijski arhiv v Gradcu.

¹ Spletni portal je dosegljiv na povezavi <https://data.matricula-online.eu/sl/slovenia/maribor/>.

Graf 1: Letni obisk čitalnice

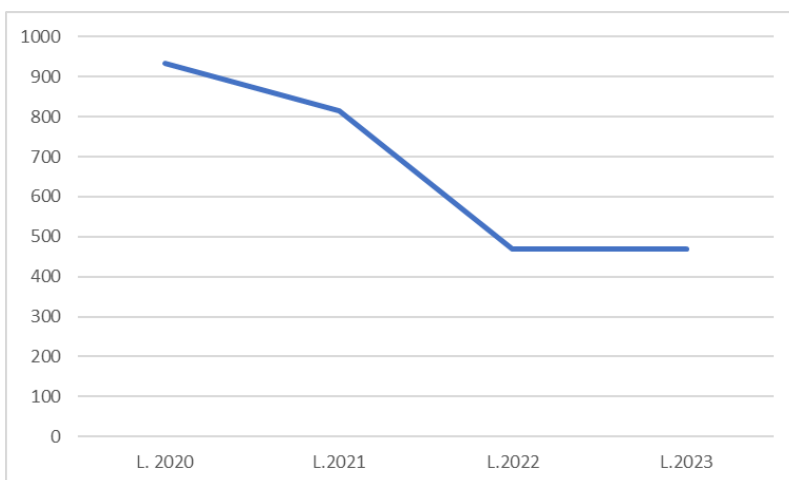
Konec oktobra 2020 smo omogočili spletni dostop do zbirke matičnih knjig in v skladu s pričakovanji je bil interes obiskovalcev zelo velik. Število fizičnih uporabnikov je v tem obdobju drastično upadlo. Trend upadanja obiskovalcev je bil v skladu z našimi pričakovanji, seveda pa nismo pričakovali tako krepkega upada obiskovalcev v čitalnici. Upad zabeleženih obiskovalcev v čitalnici pa moramo v veliki meri pripisati tudi takrat veljavnim epidemiološkim omejitvam pri obisku čitalnice (delno popolno zaprtje čitalnice ali omejitev obiska na eno osebo). Iz razpoložljivih podatkov zato ne smemo sklepati o neposredni vzročni povezanosti med upadom obiskovalcev in spletno objavo arhivskega gradiva.

Graf 2: Skupno letno število spletnih in fizičnih uporabnikov

Pozitiven podatek pa predstavlja število uporabnikov na spletu, ki smo ga merili z orodjem Google Analytics. Povprečno mesečno število edinstvenih spletnih uporabnikov je v prvem tromesečju znašalo 934 uporabnikov, v letu 2021 je padlo na 813, v letu 2022

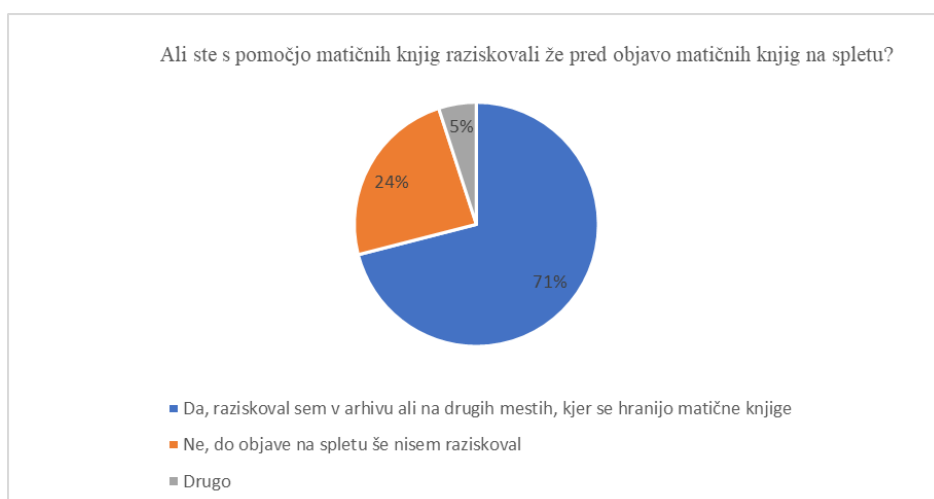
in v prvem tromesečju 2023 pa se je število mesečnih edinstvenih uporabnikov ustalilo na 469. Mesečno sedaj beležimo več uporabnikov, kot jih je bilo prej letno!

Graf 3: Povprečno mesečno število edinstvenih uporabnikov na spletu.

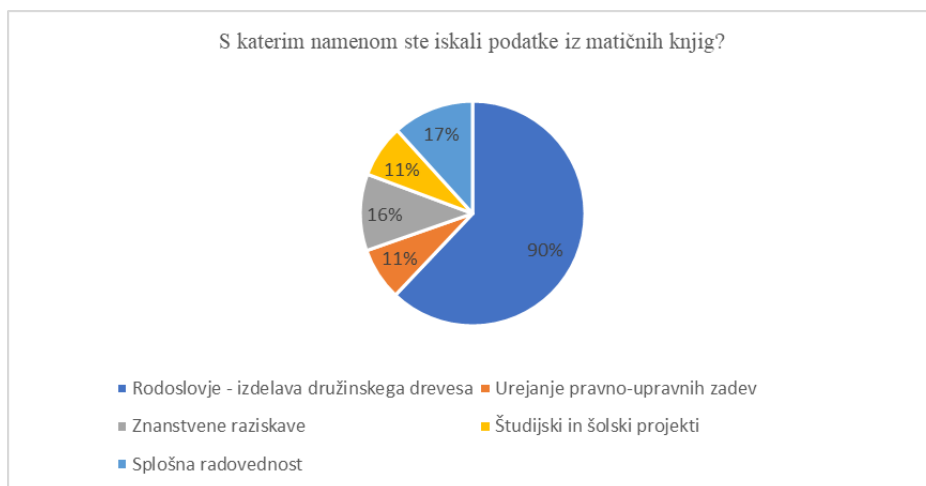
Kot povedano že v uvodu, statistika ravno za čas, ki nas najbolj zanima, ne kaže verodostojne slike. Nemogoče je namreč ugotoviti, koliko je upad obiskovalcev v čitalnici arhiva povezan s spletnim dostopom do gradiva, koliko pa je ta upad posledica omejitev v času epidemije.

Bolj zanimivo sliko uporabnikov nam ponuja anketa med uporabniki spletnega dostopa do matičnih knjig (Filipič, 2021). Spletna anketa je bila aktivna med 12. in 28. februarjem 2021. V tem času jo je reševalo 158 anketirancev, od tega je bilo 139 veljavno izpolnjenih vprašalnikov (sistemska izločitev neveljavnih, podvojenih in nedokončanih uporabnikov). V anketi nas je najbolj razveselil podatek, da je kar 24 % uporabnikov začelo z raziskovanjem šele potem, ko je bilo gradivo objavljeno na spletu. Četrtnina uporabnikov je torej novih raziskovalcev, takih, ki predtem še niso raziskovali.

Graf 4: Novi uporabniki na spletnem portalu

Po pričakovanju je največ vprašanih matične knjige uporabljalo za iskanje rodoslovnih podatkov (90 %). Ker je pri vprašanju bilo možnih več odgovorov, smo ugotovili, da poleg rodoslovja uporabniki iščejo tudi podatke za urejanje pravno-upravnih zadev (11 %), enak delež pa je tudi uporabnikov za študijske in šolske projekte. 17 % uporabnikov je kot razlog navedlo splošno radovednost.

Graf 5: Nameni uporabe spletnega portala

Spremembe pri uporabi arhivskega gradiva nakazujeta predvsem dva podatka, ki smo jih navedli. Kot prvo nas zanima tistih 24 % uporabnikov, ki so začeli z raziskovanjem šele, ko smo gradivo objavili na spletu. Na drugi strani pa imamo tistih 11 % uporabnikov, ki arhivsko gradivo uporabljajo za študijske in šolske projekte, in 17 % uporabnikov, ki si gradivo ogleda zgolj iz splošne radovednosti.

Primerjava uporabe in dela z digitaliziranim arhivskim gradivom – matičnimi knjigami – je pokazala na možne spremembe uporabe arhivskega gradiva v izobraževalnih ustanovah in pri izobraževalnem delu arhivov. Na podlagi teh podatkov smo si postavili vprašanje o sekundarnih ciljih objave arhivskega gradiva na spletu, to je popularizacija arhivov in arhivskega gradiva in povečano sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami.

3. Smernice za pripravo projektov za izobraževalne ustanove

Digitalizacija arhivskega gradiva torej ponuja veliko priložnosti za širšo uporabo arhivskega gradiva v izobraževalnih ustanovah in izobraževalnem delu arhivov. Vendar moramo tudi v tem primeru premisliti, kakšne nove načine uporabe arhivskega gradiva nam ponuja IT-okolje. Milošević (2022, str. 370) je v svoji analizi pedagoškega dela v arhivih kot glavni namen sodelovanja arhivov v pedagoškem procesu navedel predvsem razvijanje kompetenc kritičnega razmišljanja, reševanja problemov, sodelovanja in ustvarjalnosti.

V nadaljevanju je analiziral pedagoške programe arhivov in ugotovil, da arhivi izvajajo arhivske delavnice, splošna predstavitvena predavanja, tematska predavanja, filmske projekcije in tematske učne ure (Milošević, str. 375). V omenjeni razpravi ni podrobnejše analize, ali navedeni programi dejansko spodbujajo želene kompetence. Na podlagi njegovih spoznanj lahko ločimo dva nivoja pedagoškega dela v arhivih. Na prvem nivoju so splošna predstavitvena in tematska predavanja, filmske projekcije in

podobne uče ure. Cilj tovrstnega dela je predvsem obveščенost, popularizacija in seznanjanje dijakov in učencev z arhivskim gradivom in delom v arhivu. Na drugi nivo bi lahko uvrstili arhivske delavnice, kjer je cilj že poglobljen in lahko pripomore k razvoju omenjenih kompetenc. Tudi Kelly (2016, str. 12) zagovarja, da je za razvijanje naštetih kompetenc uporabna le ena metoda, to je direktno delo z arhivskimi viri.

Med pedagoškim delom arhivov pa najdemo malo omemb o izvajanju in spodbujanju projektov, kot so osebne ali skupinske raziskave s pomočjo arhivskega gradiva in spodbujanje raziskovalnih nalog, kar je eno izmed priporočil Sveta Evrope o poučevanju zgodovine (Trškan, 2003, str. 282).

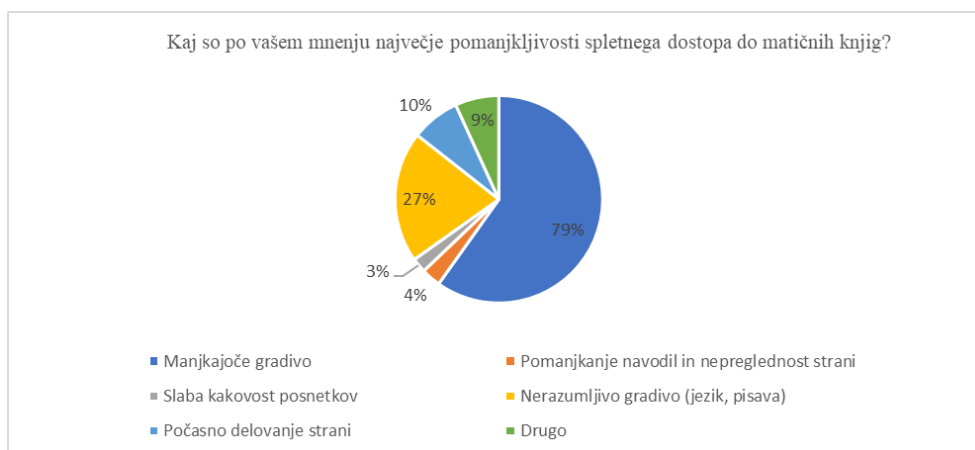
Preden nadaljujemo, je potrebno podrobneje pojasniti, kaj naj bi po našem mnenju bil namen uporabe arhivskega gradiva v pedagoškem procesu in katere kompetence bi naj razvijali:

1. Poglobljeno razumevanje preučevane vsebine: Arhivski viri omogočajo učencem, da preučujejo prvotne vire in razumejo dogodke in okoliščine iz preteklosti. To lahko pomaga učencem, da razumejo vsebino na bolj osebni in globlji ravni.
2. Razvijanje kritičnega mišljenja: Analiza arhivskih virov od učencev zahteva, da razmišljajo kritično o informacijah, ki jih vsebujejo, predvsem kadar gre za podvojene ali nasprotno informacije. Tako se naučijo kritično razmišljati o vseh vrstah informacij.
3. Razvijanje spretnosti branja in pisanja: Uporaba arhivskih virov zahteva bralno razumevanje in interpretacijo informacije. To lahko pomaga učencem, da razvijajo lastne spretnosti branja in pisanja besedil, predvsem pa razbiranja sekundarnih informacij v besedilih (branje med vrsticami).
4. Povečanje zanimanja za preučevan predmet: Uporaba arhivskih virov lahko poveča zanimanje učencev za vsebine, saj jim omogoča, da preučujejo prvotne vire in razumejo zgodovinski razvoj preučevane vsebine.
5. Razvijanje spretnosti digitalnega branja: Ker je vedno več arhivskega gradiva dostopnega preko spleta, učenci pridobivajo spretnosti digitalnega branja in uporabe digitalnih orodij za iskanje in analizo.
6. Razvijanje medkulturnega razumevanja: Uporaba arhivskih virov iz različnih kultur in obdobj lahko pomaga učencem, da razumejo in se zavedajo različnosti in podobnosti med različnimi kulturami in obdobji.
7. Odpravljanje stereotipov – mnogokrat imajo učenci o določeni vsebini napačne stereotipne predstave, ki se jih težko odrečejo, če jim predstavimo zgolj gola dejstva. Ob preučevanju arhivskega gradiva lahko vidijo čez te stereotipe.

Seveda pa se, kakor hitro pridemo do praktične uporabe arhivskega gradiva pri pouku, postavi vprašanje usposobljenosti in pripravljenosti za takšno delo. Delo z arhivskim gradivom je kot vsako šolsko raziskovalno delo simulacija znanstvenega raziskovanja. Le-to zahteva uporabo enostavne znanstvene metodologije, organizacijo raziskovanja ter obvladovanje posameznih tehnik in metod raziskovanja (Trškan, 2016, str. 282).

Umska zrelost osnovnošolcev se spreminja glede na njihovo starost, stopnjo razvoja, izobrazbo in izkušnje. Na splošno velja, da so že osnovnošolci v fazi kognitivnega razvoja, ko so sposobni misliti abstraktno in uporabljati logično razmišljanje. To pomeni, da so sposobni razumeti in analizirati arhivsko gradivo, če jim je zagotovljeno primerno usmerjanje. Tudi njihov jezikovni razvoj je že na takšni stopnji, da so sposobni razumeti bolj zapleten besednjak in fraze. Sposobni so torej razumeti tudi kompleksne izjave, ki jih razberejo iz arhivskega gradiva.

Primarno so se z vprašanjem uporabe arhivskega gradiva ukvarjali predvsem pri pouku zgodovine, kjer nekateri zagovarjajo stališče, da se morajo otroci učiti zgodovine z večjo zvestobo obrti tako, da analizirajo primarne in sekundarne vire, da sami pridejo do zaključkov iz včasih redkih in neusklajenih podatkov in so se sposobni globoko potopiti v zgodovinske kontekste ter ustvarjati pripovedi o preteklosti (VanSledright, 2000, str. 7). Opogumljeni s VanSledrightovim poročilom o uspešni praktični uvedbi takšnega dela v šoli z deset- do dvanajstletnimi učenci smo tudi v našem arhivu želeli preizkusiti to metodo. Naša ideja je bila, da bi učenci sami uporabljali matične knjige na spletu in na podlagi tako pridobljenih podatkov prišli do določenih spoznanj. Naučili naj bi se tipičnih raziskovalnih metod, to je »*postavljati raziskovalna vprašanja, predvidevati ali postavljati hipoteze, samostojno opazovati, urejati, razvrščati, primerjati, statistično obdelovati podatke in sklepati ter vrednotiti podatke*« (Tršan, str. 283). Tukaj smo se seveda soočili s prvo težavo, ki jo arhivisti tudi najpogosteje slišimo od naših uporabnikov, to je nerazumljivost arhivskega gradiva zaradi jezika in pisave. V naši raziskavi uporabe gradiva je kar 27 % uporabnikov kot največjo pomanjkljivost spletnega dostopa označilo ravno to lastnost:

Graf 6: Težave pri uporabi arhivskega gradiva

Podoben odgovor dobimo tudi od učiteljev, ki ne najdejo ustreznih metod, kako bi težko razumljivo arhivsko gradivo uporabili pri pouku. Zato uporabljajo zgolj transkribirane ter prevedene dokumente, s tem pa učence prikrajšajo za doživeto izkušnjo. Seveda se od učencev in dijakov ne more pričakovati, da bodo razumeli arhivsko gradivo v nemškem ali latinskem jeziku, da bodo sposobni brati nemško kurento in razbirati vse posebnosti rokopisov prejšnjih obdobij. Rešitev te težave smo videli kot glavno nalogo arhivov oz. arhivistov na področju sodelovanja v izobraževalnem procesu.

Kot omenja Murken (2020, str. 83), je pomanjkanje časa druga pogosta težava, s katero se pri delu z arhivskim gradivom srečujejo učitelji. Učenci namreč niso usposobljeni in pripravljeni na zahtevno in dolgotrajno delo, ki ga zahteva raziskovanje s pomočjo arhivskega gradiva. Podobno velja za učitelje, saj Murken (str. 88) navaja, da so bili številni skupni učni projekti, v katerih so sodelovali arhivi in izobraževalne enote, neuspešni, ker projektni partnerji (učitelji, arhivisti) niso našli potrebnega časa za dokončanje zadanih nalog.

V obstoječih učnih načrtih vloga arhivov v izobraževalnem procesu ni podrobno določena, temveč se omenja le splošna prepoznavnost njihove vloge in pomena za družbo (Milošević str. 370). Neposredna uporaba arhivskega gradiva pri pouku je torej

prepuščena svobodni presoji izvajalcev (učiteljev, šol) pri zasnovi učnih načrtov in obravnavanju učnih vsebin.

4. Praktični primer učnega projekta

V naši ustanovi zagovarjamo stališče, da bi morali arhivi tesneje sodelovati v izobraževalnem procesu in imeti ključno vlogo pri pravilni interpretaciji arhivskega gradiva. Arhivisti in učitelji lahko sodelujejo pri pripravi izobraževalnih projektov, pri čemer je vloga arhiva predvsem pomoč pri uporabi arhivskega gradiva in skrb za pravilno razumevanje vsebine in konteksta dokumentov. Zaradi tega smo se čutili odgovorne, da sooblikujemo konkretne izobraževalne projekte za uporabo v šolah.

Cilj je torej bil zasnovati takšne naloge, ki bodo ustrezale že pridobljenim sposobnostim šolarjem in bodo upoštevali realne časovne omejitve potrebne za dokončanje dela. To pa je pomenilo naslednje:

1. Naloge ne smejo zahtevati visokega predznanja in razumevanja dokumentov. To pomeni, da mora za uspešno reševanje nalog zadostovati nekajminutni uvod z navodili (cca. 5–10 minut), v katerem se predstavijo glavne značilnosti arhivskega gradiva, kontekst, raziskovalno področje in cilji.
2. Naloge morajo biti prilagojene šolski skupini in šolskim vsebinam.
3. Naloge se lahko izvajajo v arhivski čitalnici ali v izobraževalni enoti.
4. Naloge morajo biti zasnovane tako, da se lahko rešijo v določenem času (do dve šolski uri).
5. Učenci morajo naloge reševati sami.

Priložnost testiranja naših teoretični predpostavk se je pokazala leta 2022, ko smo prejeli prošnjo za sodelovanje z OŠ Malečnik. Šola je izvajala posebne učne projekte in med njimi je bila tudi želja po obisku arhiva, seznanitev učencev z uporabo portala Matricula Online in priprava dve- do triurne učne delavnice za osmo- in devetošolce. Učitelji so nam v glavnem pustili proste roke pri oblikovanju in izvajanju programa. Predlagan časovni okvir treh ur je omogočal, da lahko izvedemo več različnih vsebin, zato smo program razdelili na tri dele: splošna predstavitev, praktično raziskovanje in pregled ter primerjava rezultatov.

Prvi del je bila splošna predstavitev arhiva, ki jo običajno izvajamo in sodi v našo že ustaljeno pedagoško prakso. Ta del zajema splošno predstavitev arhiva, ogled depoja, predstavitev arhivskega gradiva (poseben izbor gradiva, povezan s skupino glede obravnavane vsebine), posebnosti arhivskega gradiva – matične knjige, opis iskanja po matičnih knjigah, predstavitev opreme za digitalizacijo matičnih knjig, demonstracija. Podobne programe izvaja večina arhivov. Takšna predstavitev traja 45–60 minut, kar je najobičajneje tudi čas, ki ga šola predvidi za obisk arhiva. Cilji takšne predstavitve so predvsem obveščnost, popularizacija in seznanjanje dijakov in učencev z arhivskim gradivom in delom v arhivu.

Nato smo v programu prešli na raziskovalni del, z usmerjeno uporabo spletnega portala Matricula Online s pomočjo delovnih listov. Za temo preučevanja smo izbrali naslov Prebivalstvo v Malečniku in okolici. Cilj zadane raziskovalne naloge je bil priprava osnovne analize demografskih trendov, s preučevanjem matičnih knjig, kar pomaga razumeti spremembe v družbi in razvoj demografskih kazalnikov; raziskava o družbenih razmerah, kjer na podlagi podatkov, kot so poklicni statusi, razumevamo družbeno strukturo in spremembe v družbi; sem sodi tudi raziskava osebnih imen v določenem obdobju in regiji ter iskanje povezav z družbenimi in kulturnimi vplivi. Časovno smo se

opredelili na 19. in začetek 20 stoletja. Oblikovali smo 5 skupin s po dva ali tremi člani. Ker smo praktično uporabo portala Matricula Online prikazali že med splošno predstavitvijo, so bili učenci delno že uvedeni v delo.

1. Naloga – statistika rojstev. Za učence smo pripravili enostavne delovne liste, na katere so v obliki stolpčnega grafikona vpisali število rojstev v posameznem letu za obdobje 1843–1868. Vsaka skupina je morala pregledati časovno obdobje 5 let in na delovni list vrisati št. rojstev v posamičnem letu. Učenci so z uporabo in izdelavo stolpčnega prikaza seznanjeni pri pouku matematike že v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, saj učni načrt predvideva, da lahko »*predstavijo podatke s preglednico, figurnim prikazom in prikazom z vrsticami oziroma stolpci, preberejo preglednico, figurni in črtni prikaz in prikaz z vrsticami oziroma stolpci, rešijo problem, ki zahteva zbiranje in urejanje podatkov, njihovo pregledno predstavitev ter branje in interpretacijo.*« (Učni načrt 2011, str. 18.). Zapis in predstavitev podatkov torej ne bi smela predstavljati težave. Pridobitev podatkov iz arhivskega gradiva pa je bila za učence novo poglavje. Naloga od njih ni zahtevala branja pisave ali razumevanja teksta z izjemo razbiranja začetne letnice pri zapisih. Nato so morali le prešteti vpise (pri starejših letnikih) ali prepisati končno zaporedno številko v letu. Podaja navodil je vzela le nekaj minut. Učenci so knjige pregledovali na računalniku in se brez težav znašli pri navigiranju po gradivu in iskanju pravega dela matične knjige. Ker so delali v skupinah, so si delo sami razdelili tako, da je en član upravljal z računalnikom, drugi je podatke prešteval, tretji je zapisoval.
2. Naloga – nezakonsko rojeni otroci. Dodatno k prejšnji nalogi so morali za vsako posamezno leto zabeležiti število izvenzakonsko rojenih otrok po posameznih letih. Tudi ta naloga ni zahtevala branja teksta, ker so le prešteli tiste vpise, kjer je s črto označeno ustrezno polje v tabeli. Število nerojenih otrok so pripisali k obstoječim podatkom iz prve naloge.
3. Naloga – poklici v Malečniku in okolici. Za to nalogo smo izbrali obdobje v času med 1906 in 1920. Matične knjige za to obdobje že vsebujejo zapise v slovenščini in so lažje berljivi. Skupine so si razdelile gradivo, ki ga bodo pregledale, in na delovni list v tabelo vpisale poklic, ki so ga pri delu našli. V drugi stolpec tabele so označili, kolikokrat se določen poklic najde v gradivu. Delovnemu listu smo priložili tudi kratek slovar manj znanih in starih poklicev. Tudi tukaj je delo potekalo brez težav. Učenci so si med skupinami glasno izmenjevali na novo razbrane poklice in nalogo uspešno rešili.
4. Naloga – najpogostejši priimki. Tudi tukaj smo izbrali obdobje med 1906 in 1920. Namen te naloge je bil, da učenci poiščejo vpise priimkov, ki so jim iz njihove okolice poznani še danes. Torej, da poiščejo in zapišejo priimke, ki jih prepoznajo v kraju, šoli ali soseski. Posebej pomembno se jim je zdelo, da preverijo, ali se njihov priimek že pojavlja v matičnih knjigah.
5. Naloga – izdelava demonstracijskega rodovnika. Za nalogo smo pripravili delovni list s predpripravljenim izrisom rodovnika. Tudi pri tej nalogi so se razdelili v skupine, ki so tekmovali v iskanju podatkov. Skupina, ki je našla določen podatek, je tega posredovala tudi drugim, ki so si nato ogledali originalen zapis in šele nato nadaljevali z iskanjem. Delovni list smo dopolnili z določenimi namigi, saj je bilo za iskanje podatkov potrebno pregledati še gradivo sosednjih krajev. Prav tako smo za starejše obdobje pripravili več primerov zapisa iskanega priimka. Naloga so učenci opravljali skoraj povsem samostojno. Arhivisti smo pomagali le toliko, da smo potrdili pravilnost najdenega vpisa in pomagali razbrati posamezne podrobnosti zapisa. Čeprav je šlo za zapise v nemški kurenti, v glavnem ni bilo težav z razbiranjem, ker so spretno uporabljali pripravljene

primere. V razpoložljivem času so našli in na delovni list vpisali podatke za pet generacij, najstarejša generacija je segala v drugo polovico 18. stoletja.

Ko so skupine končale z delom, smo prešli na zadnji del našega programa, to je na pregled, primerjavo in analizo rezultatov. Delno smo seveda že pri opisu nalog definirali, na katera vprašanja iščemo odgovore. Tako smo na primer pri prvi nalogi skušali ugotoviti, ali je prišlo do bistvenih sprememb pri povprečnem letnem številu novorojencev v raziskovanem obdobju. Obdobje, ki so ga preučevali (1843–1868), je obdobje velikih družbenih sprememb (zemljiška odveza, prihod železnice, začetek industrializacije ...). Učenci so morali sami postaviti teze, kako bi omenjene spremembe vplivale na število rojstev, in na podlagi rezultatov potrditi ali zavreči postavljeno tezo. Podobno smo analizirali še preostale zbrane podatke in učence spodbujali, da na podlagi podatkov opišejo nekatere značilnosti življenja v njihovem kraju. Morali so torej združiti že osvojeno znanje in izkušnje z analizo pridobljenih rezultatov.

5. Zaključek

Učenci so se morali spoprijeti s številnimi izzivi, kot so razumevanje zgodovinskih kontekstov, iskanje pravih informacij in izvajanje smiselnega in koherentnega raziskovalnega postopka. Ugotovili smo, da so se učenci lotili naloge z navdušenjem, motivacijo in radovednostjo. Ker so pri raziskovanju arhivskega grada morali uporabljati veščine, kot so kritično razmišljanje, raziskovanje in interpretacija informacij, lahko z gotovostjo trdimo, da so te veščine tudi izboljševali in nadgrajevali. Izkazali so se kot izredno sposobni raziskovalci in so v procesu raziskovanja razvijali znanje o zgodovinskih procesih ter se učili, kako uporabljati arhivsko gradivo za svoje potrebe, razvijali so svoje ideje in razmišljanje, kar kaže na njihovo samostojnost in kreativnost.

Skupna izkušnja raziskovanja je bila za učence in učiteljico zelo pozitivna in je potrdila VanSledrightova opažanja o uspešni integraciji dela z arhivskim gradivom v učni proces.

Hkrati smo ugotovili, da učitelji niso dovolj dobro seznanjeni z možnostmi, ki jih ponuja delo z arhivskim gradivom pri izvajanju šolskih raziskovalnih projektov. Pomembno je tudi, da se učitelji zavedajo, da arhivsko gradivo ni namenjeno samo raziskovalcem, ampak tudi učencem. Arhivi lahko zagotovijo gradivo za pouk ter tako pomagajo učencem razumeti zgodovino in družbo, v kateri živijo. Zato je pomembno, da se učitelji izobražujejo o tem, kako lahko vključijo arhivsko gradivo v svoje učne načrte. Arhivi lahko igrajo ključno vlogo pri tem izobraževanju. S svojim znanjem in izkušnjami lahko pomagamo pri pripravi učiteljev na delo z arhivskim gradivom. S primernim usposabljanjem lahko učiteljem olajšajo vključevanje arhivskih gradiv v šolske raziskovalne projekte ter spodbudijo njihovo zanimanje za to področje.

Vendar pa se moramo zavedati, da učitelji pogosto nimajo dovolj časa za iskanje arhivskega gradiva ter pripravo učnih projektov. Za uspešno integracijo arhivskega gradiva v šolsko izobraževanje je zato ključno tesno sodelovanje med arhivi in šolskimi ustanovami pri iskanju in pripravi gradiva ter svetovanje pri načrtovanju šolskih raziskovalnih projektov.

Za zaključek bi želel spodbuditi arhiviste k nadaljnjemu sodelovanju pri izobraževanju učiteljev in ponujanju gradiv ter podpore pri delu z arhivskim gradivom. Skupno delo arhivov in šolskih ustanov lahko prispeva k večjemu zanimanju učencev za naše področje, hkrati pa omogoči ohranjanje kulturne dediščine ter spodbuja kritično mišljenje in ustvarjalnost pri mladih generacijah.

6. VIRI IN LITERATURA

- Filipič, I. (2021). Analiza rezultatov vprašalnika o spletni objavi starejših matičnih knjig v Nadškofijskem arhivu Maribor, Maribor 2021. Pridobljeno 1. 3. 2023 s spletne strani: <https://web.archive.org/web/20210614020645/https://www.nadskofija-maribor.si/web/index.php/vodstvo/nadskof-arhiv/57-nadskofijski-arhiv/aktualno/510-objavljamo-rezultate-ankete-in-prednostni-seznam-skeniranja>.
- Kelly, M. T. (2016). Teaching history in the digital age, The University of Michigan Press. Pridobljeno 1. 3. 2023 s spletne strani: https://www.researchgate.net/publication/289237268_Teaching_History_in_the_Digital_Age.
- Milošević, V. (2022). Koncept pedagoškega dela v arhivih. V: Gostenčnik, N. (ur.), Moderna arhivistika, Časopis arhivske teorije in prakse, l. 5 (2022) št. 2, str. 369-385.
- Murken, J. (2020). Archivpädagogik und Historische Bildungsarbeit Gesammelte Beiträge zu Methode und Praxis. Pridobljeno 14. 4. 2023 s spletne strani <https://agentecrit.files.wordpress.com/2020/06/auhb.pdf>.
- Nadškofijski arhiv Maribor, Poročilo o delu, l. 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022.
- Trškan, D. (2016). Didaktika zgodovine 1996-2016 [Elektronski vir] : (prispevki k zgodovini v šoli) / Danijela Trškan. - 1. izd., elektronska izd. - El. knjiga. - Ljubljana Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016. Pridobljeno 14. 4. 2023 s spletne povezave: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-58UFV7W9>.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Matematika [Elektronski vir] / predmetna komisija Amalija Žakelj ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2011. Pridobljeno 14. 4. 2023 s spletne povezave: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Matematika_obvezni.pdf.
- VanSledright, B. A. (2000). Can Ten-Year-Olds Learn to Investigate History As Historians Do? V: Keating, A. D. ... [et al.] (ur.) Organization of American Historians Newsletter, l. 28 (2000) št. 3, str. 7. Pridobljeno 14. 4. 2023 s spletne strani <https://archives.iupui.edu/handle/2450/6015>.

SUMMARY

USE OF ARCHIVE RECORDS ONLINE: EXPERIENCES AND PERSPECTIVES ON THE USE OF DIGITISED REGISTER BOOKS

Igor Filipič

Senior Archivist, Archdiocesan Archives Maribor, Slovenia

igor.filipic@nadskofija-maribor

The paper describes the lessons learned and changes in archival work processes as a result of the publication of archival records on the Internet. Based on a comparison of the operations of the Archdiocesan archives Maribor and the work with digitised registry books, it presents significant changes in the use of archival records in consideration with educational institutions and at educational work in archives. We take the view that archives should be more closely involved in the educational process, as they play a key role in the correct interpretation of archival records. Archivists and teachers can participate in the preparation of projects, with the role of the archives primarily helping to use archival records and ensuring a proper understanding of the content and context of documents.

We focus primarily on the perspectives that web accessibility brings to the educational process and the role of the archives in interpreting archival resources within this process. We argue that online archival material can be used effectively to carry out school/study projects and tasks based on archival sources.

Based on a user survey, we found that 71% of people who had reviewed registry books online had done this before, in archival reading rooms. However, it is encouraging that 24% of users have not yet investigated before posting online. It is also interesting that 17% of users research online out of general curiosity and 11% for study and school projects. As an important problem when working with digitized material, users have highlighted problems with incomprehensible material, i.a. foreign language and unreadable handwriting. A similar response is also obtained from teachers who do not find appropriate methods to use hard-to-understand material in class. That being the case they use only transcribed and translated documents, depriving students of the real experience. Therefore, since we want to increase the number of these users within the educational process, archivists need to find appropriate solutions.

We present opportunities and guidelines for the preparation of concrete projects for school and other educational institutions, with a focus on popularizing archives and archival material, in-depth understanding of history and cultural heritage and developing critical thinking.

We have produced examples for the use of register books published online in the educational process. Assignments do not require specific knowledge of reading and understanding of documents. They are set to be adapted to each group of users according to their preferences. The work can be carried out in the archival reading room or in an educational institution. Archivists prepare basic instructions, visual examples of records, worksheets, etc. Concrete examples are demographic surveys: preparing an analysis of demographic trends such as age, gender, marriage, birth and death by studying the register books, which helps to understand changes in society and the development of demographic indicators; a survey of social conditions, where, on the basis of data such as professional status, we understand the social structure and changes in society and the survey of personal names used over a period of time and region, linking it to social and cultural influences.

The objectives are to increase interest and improve learning experience, dissemination of content, actualization, distance and project learning. The key role of archives and archivists as an assistance in research, orientation, interpretation, description and analysis of archival resources at different stages of the educational process is highlighted.